

Αρχαία Ιστορία (ΑΙΣ)

ΑΙΣ 520	Άννα Μίσιου	Ιστορία της αρχαίας Ελλάδας κατά τον 4^ο αιώνα π.Χ. (Π)
----------------	--------------------	--

Σε αδρές γραμμές θα δοθεί η πολιτική και πολιτισμική ιστορία των αρχαίων Ελλήνων κατά τον τέταρτο αιώνα π.Χ., συγκεκριμένα ως το τέλος του Αλέξανδρου Γ'. Ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί στην ανάμειξη των Περσών στις υποθέσεις των ελληνικών πόλεων, στην ανάδειξη της Μακεδονίας σε πρώτη δύναμη στον χώρο του Αιγαίου και την κατάλυση της Περσικής αυτοκρατορίας, αλλά και σε πρόσωπα, όπως ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης και σε φαινόμενα όπως η ίδρυση μόνιμων σχολών στην Αθήνα.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Hornblower, S. *Ο ελληνικός κόσμος 479-323 π.Χ.*

Hammond, N.G.L. *Ιστορία της Μακεδονίας*

Χατζόπουλος, Μ. & Λ. Λουκοπούλου, επιμ. *Φίλιππος Βασιλεύς Μακεδόνων*

Cartledge, P. *Agesilaos and the Crisis of Sparta*

Buckler, J. *The Theban Hegemony 371-362*

Buckler, J. *Philip II and the Sacred War.*

Kuhrt, A. *The Ancient Near East.*

Briant, P. *Histoire de l' empire perse à Alexandre.*

ΑΙΣ 350	Άννα Μίσιου	Ξενοφώντας, Ελληνικά (Σ)
----------------	--------------------	---------------------------------

Ανάμεσα στα πολλά σημαντικά γεγονότα που περιγράφει ο Ξενοφώντας στα επτά βιβλία των *Ελληνικών* (411 – 362, ως τη μάχη της Μαντινείας) θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας στα πρώτα βιβλία δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην παράδοση της Αθήνας στους Σπαρτιάτες, στο ολιγαρχικό πραξικόπημα των Τριάκοντα και την ανατροπή τους καθώς και στις προσωπικότητες των τελευταίων χρόνων του 5^{ου} αιώνα π.Χ. (Λύσανδρος, Πausανίας, Θηραμένης, Κριτίας, Θρασύβουλος).

Απαραίτητα το 2^ο βιβλίο των *Ελληνικών* και ο *Βίος του Λύσανδρου* του Πλουτάρχου.

ΑΙΣ 600	Κατερίνα Παναγοπούλου	Η Βαλκανική Χερσόνησος κατά τους Ελληνιστικούς χρόνους: κρατικοί σχηματισμοί, κοινωνία και οικονομία μέχρι τη Ρωμαϊκή κατάκτηση (Π)
----------------	------------------------------	--

Στην παρούσα παράδοση διερευνώνται οι πολιτειακοί θεσμοί, η κοινωνική και οικονομική οργάνωση στον (διευρυμένο) χώρο της σημερινής Βαλκανικής χερσονήσου από την έναρξη της Μικρασιατικής εκστρατείας του Μεγάλου Αλεξάνδρου μέχρι την τελική διαμόρφωση των ρωμαϊκών επαρχιών Μακεδονίας, Αχαΐας, Κρήτης και Κυρηναϊκής. Θα μελετηθεί εκτενώς η εξέλιξη των παραδοσιακών πολιτειακών θεσμών του Ελλαδικού χώρου, των πόλεων-κρατών και των συμπολιτειών/ομόσπονδων σχηματισμών, σε συνάρτηση με την παγίωση στο Ελληνιστικό πολιτικό στερέωμα του βασιλικού θεσμού, και θα αναλυθεί η διαλεκτική που αναπτύχθηκε μεταξύ των παραπάνω. Θα μας απασχολήσουν, η σχέση μεταξύ των βαλκανικών κρατών και του βασιλείου της Μακεδονίας· οι σχέσεις μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων εισβολέων, και,

τέλος, οι σχέσεις των κρατικών σχηματισμών της Βαλκανικής με τα μείζονα Ελληνιστικά βασίλεια και με τη Ρώμη. Το πολιτικό πλαίσιο της εποχής θα μας επιτρέψει να αναλύσουμε καλύτερα τις οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές που παρατηρούνται στην περιοχή της Βαλκανικής χερσονήσου κατά τη μεταβατική Ελληνιστική περίοδο. Μέσα από την απόκτηση καλής γνώσης των Ελληνικών θεσμών επιδιώκεται μια συστηματική προσέγγιση της ιστορίας της Ελληνιστικής εποχής, η κατανόηση των συσχετισμών μεταξύ μοναρχών και των παγιωμένων πολιτικών σχηματισμών, της πολυπλοκότητας των αλληλεπιδράσεων μεταξύ βασιλέων και πολιτικών εκπροσώπων του κυρίως Ελλαδικού χώρου αλλά και της δυναμικής που λάνθανε στη μεταξύ τους αντιπαράθεση ή συνεργασία.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- H.-J. Gehrke, *Ιστορία του Ελληνιστικού κόσμου* (μτφρ. Α. Χανιώτη, εποπτεία Κ.Μπουραζέλη) (Αθήνα: MIET, 2000).
- Erskine, A. (επιμ.), *A Companion to the Hellenistic World* (London: Blackwell, 2003).
- Billows, R.A., *Kings and Colonists, Aspects of Macedonian Imperialism* (Leiden – N.York – Köln 1995).
- Bugh, G. (επιμ.), *The Cambridge Companion to the Hellenistic World* (Cambridge: University Press).
- Buraselis, K. – Zoumboulakis, K., *The Idea of European Community n History, Aspects of Connecting Poleis and Ethne in Ancient Greece* (Athens: Greek Ministry of Education and Religious Affairs, 2003).
- F. Walbank, *Ο Ελληνιστικός κόσμος* (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1999).
- G. Shipley, *The Greek World After Alexander* (London – N.York: Routledge, 2000).
- Borza, E., *In the Shadow of Olympus. The Emergence of Macedon* (Princeton 1990).
- Ellis, J.R., *Philip II and Macedonian Imperialism* (London 1976).
- Guimier-Sorbets, A.-M. - Hatzopoulos, M.B. – Morizot, Y. (επιμ.), *Rois, Cités, Nécropoles, Institutions, Rites et Monuments en Macédoine* (Αθήνα 2006).
- Hammond, N.G.L., Walbank, F.W., *A History of Macedonia 336 – 167 BC*, vol. 3 (Oxford: Clarendon Press, 1988).
- Hammond, N.G.L., *The Macedonian State* (Oxford: Clarendon Press, 1989).
- Hatzopoulos, M.B., *Macedonian Institutions under the Kings*, Meletemata 22, vols. 1-2 (Athens 1996).
- Hatzopoulos, M.B., *L' Organisation de l' Armée Macédoine sous les Antigonides : Problèmes Anciens et Documents Nouveaux*, Meletemata 30 (Athens 2001).
- Larsen, J.A.O., *Greek Federal States, Their Institutions and History* (Oxford 1967).
- Paschides, P., *Between City and King: Prosopographical Studies on the Intermediaries Between the Cities of the Greek Mainland and the Aegean and the Royal Courts in the Hellenistic Period (322-190 BC)*, Meletemata 59 (Αθήνα 2008).
- Scholten, J., *The Politics of Plunder, Aitolians and their Koinon in the early Hellenistic era, 279-217 B.C.* (Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 2000).

Βυζαντινή Ιστορία (ΒΙΣ)

ΒΙΣ 350	Τόνια Κιουσοπούλου	Γυναίκες, άνδρες και παιδιά στη βυζαντινή κοινωνία (Σ)
----------------	---------------------------	---

Θα εξεταστεί ο ρόλος που η βυζαντινή κοινωνία παραχωρούσε σε καθεμία από τις τρεις αυτές ομάδες σε συνάρτηση με την υφιστάμενη κατά εποχές κοινωνική διαστρωμάτωση, τις συλλογικές νοοτροπίες και τις οικογενειακές σχέσεις.

ΒΙΣ 355	Τόνια Κιουσοπούλου	Μοναστήρια και μοναστικός βίος στο Βυζάντιο (Σ)
----------------	---------------------------	--

Το σεμινάριο θα κινηθεί γύρω από δυο βασικούς άξονες: αφενός μεν τη διαμόρφωση του μοναχισμού ως κοινωνικού φαινομένου, αφετέρου δε τη λειτουργία των μοναστηριών ως κέντρων κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ισχύος στο Βυζάντιο από τον 10ο έως τον 15ο αιώνα. Με βάση αυτούς τους δυο άξονες, θα εξεταστούν θέματα, όπως το μοναχικό ιδεώδες κατά εποχές και το κοινωνικό πρότυπο του μοναχού-αγίου, ο γυναικείος μοναχισμός, η γεωγραφική κατανομή των μοναστηριών στην ύπαιθρο και τις πόλεις, η ίδρυση μοναστικών κέντρων, η λειτουργία των μοναστηριών ως μεγάλων γαιοκτημόνων, και τέλος η σχέση των μοναστηριών με την κεντρική εξουσία και την αριστοκρατία.

ΒΙΣ 400	Δημήτρης Κυρίτσης	Από τις πηγές στην αφήγηση. Το έργο του ιστορικού του βυζαντινού μεσαίωνα (Π)
----------------	--------------------------	--

Αντικείμενο της παράδοσης είναι η διαδικασία μέσα από την οποία ο επιστήμονας ιστορικός εντοπίζει, αξιολογεί και επεξεργάζεται τα αποτυπώματα που έχει αφήσει η δράση των ανθρώπων του παρελθόντος, για να δώσει μία λογικά οργανωμένη και τεκμηριωμένη σύνθεση, την ιστορία. Ειδικότερα, θα ασχοληθούμε με τα ιδιαίτερα προβλήματα που παρουσιάζει η συγγραφή της ιστορίας του Μεσαίωνα, και ακόμη ειδικότερα, του Βυζαντίου. Η διερεύνησή μας θα επικεντρώσει τόσο στα διαφορετικά είδη πηγών, όσο και στις διαφορετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις των ιστορικών. Πιο αναλυτικά, το μάθημα θα οργανωθεί πάνω στις ακόλουθες γενικές γραμμές:

A'. Οι πηγές και οι ιδιαιτερότητές τους

-Αφηγηματικές πηγές.

Ιστορικού χαρακτήρα κείμενα: η ιστορία, το χρονικό, και οι υπερβάσεις των κατηγοριοποιήσεων. Η ιστορία των κειμένων. Το πρόβλημα των «σκοτεινών περιόδων».

Η γενεαλογία της πληροφορίας.

Άλλες αφηγήσεις: βίοι αγίων, και θαύματα. Η ιστορική αξιοποίησή τους.

-η ρητορική, οι επιστολές. Ανάμεσα στη σύμβαση και την πρακτική χρησιμότητα.

-Η φιλοσοφία, η θεολογία, η λογοτεχνία: έχουν καμιά χρησιμότητα για τον ιστορικό;

-Η νομοθεσία, η νομολογία, οι καταγεγραμμένες αποφάσεις.

-Οι αρχειακές πηγές. Οι διάφοροι τύποι εγγράφων. Ζητήματα προσβασιμότητας, χρονολόγησης και γνησιότητας.

-Τα υλικά κατάλοιπα: τα νομίσματα, οι σφραγίδες, τα βιβλία, τα έργα τέχνης. Η χρήση της αρχαιολογίας. Αποτελεί η αρχαιολογία την απάντηση στα πάντα;

B'. Οι ιστοριογραφικές προσεγγίσεις:

-Η εξέλιξη της ιστορικής επιστήμης. Ιστορικές σχολές, είδη ιστορίας.

-Το πρόβλημα της αυτονομίας της βυζαντινής ιστορίας. Είναι μέρος της ελληνικής ιστορίας; Της μεσαιωνικής ιστορίας; Σε ποιο βαθμό μπορεί να υιοθετεί μεθόδους και προσεγγίσεις της ιστορίας άλλων περιόδων; Βυζαντινή ιστορία και βυζαντινές σπουδές.

Οι παραδόσεις θα συζητούν τα παραπάνω θέματα, κυρίως με αναφορά σε παραδείγματα. Παράλληλα οι φοιτητές θα καθοδηγούνται στη μελέτη σχετικών κειμένων, οργανωμένων ανά εβδομάδα. Στη διάρκεια του εξαμήνου θα ανατεθούν επίσης διάφορες εργασίες, οι οποίες θα πρέπει να υποβάλλονται ηλεκτρονικά σε συγκεκριμένες προθεσμίες. Σύντομα θα ενεργοποιηθεί ο δικτυακός τόπος του μαθήματος, όπου θα υπάρχουν πολύ πιο συγκεκριμένες πληροφορίες για την οργάνωση του μαθήματος, βιβλιογραφία, και υλικό για μελέτη.

ΒΙΣ 360	Δημήτρης Κυρίτσης	Ο Βασίλειος Β΄ (963-1025) και η εποχή του (Σ)
----------------	--------------------------	--

Ο Βασίλειος Β΄ παρέμεινε στον θρόνο της Κωνσταντινούπολης, με διάφορους συμβασιλείς, περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο ηγεμόνα στην ιστορία του Βυζαντίου. Παλαιότερα η εποχή του χαρακτηριζόταν ως το "απόγειο" της αυτοκρατορίας, κυρίως λόγω της εδαφικής επέκτασης και των στρατιωτικών νικών εις βάρος των Αράβων και των Βουλγάρων. Επίσης θετικά αντιμετωπιζόταν (και αντιμετωπίζεται) η εχθρική στάση του απέναντι στους *δυνατούς*. Ωστόσο ένα μεγάλο μέρος της μακροχρόνιας αυτής βασιλείας καλύπτεται από πολιτικές και στρατιωτικές κρίσεις, σοβαρά οικονομικά προβλήματα, εκρηκτικές κοινωνικές πιέσεις, στοιχεία που αντανάκλωνται στο αίσθημα ανασφάλειας και αβεβαιότητας που απηχούν πολλές πηγές. Σε κάθε περίπτωση, η βυζαντινή κοινωνία μεταμορφώθηκε σημαντικά κατά την περίοδο αυτή. Αν και τα αίτια των μεταβολών πηγαινούν πολύ βαθύτερα από τις πολιτικές της αυτοκρατορικής εξουσίας, οι τελευταίες καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό τη μορφή που πήρε τελικά το μεσαιωνικό Βυζάντιο. Στο σεμινάριο θα συζητηθούν ορισμένα από τα σημαντικότερα ιστορικά ζητήματα που σχετίζονται με την περίοδο, με έμφαση, όπως πάντα, στις πηγές.

Βασική βιβλιογραφία

Τα σημαντικότερα πρόσφατα βιβλία:

Holmes, C., *Basil II and the Governance of Empire (976-1025)*, Οξφόρδη, 2005
 Stephenson, P., *The Legend of Basil the Bulgar-Slayer*, Κέιμπριτζ, 2003 (ελλ. μετάφραση: *Ο θρύλος του Βασιλείου του Βουλγαροκτόνου*, μτφρ. Ν. Παπαδάκης και Μ. Κόφφα, Αθήνα, 2007)
 Magdalino, P. (επιμ.), *Byzantium in the Year 1000*, Λάιντεν-Βοστώνη, 2003

Γενικές ιστορίες του Βυζαντίου:

Χριστοφιλοπούλου, Αικ., *Βυζαντινή Ιστορία*, τ. Β2, Αθήνα, 1988
Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Η΄, Αθήνα, 1979
 Treadgold, W., *A History of the Byzantine State and Society*, Στάνφορντ, 1997
 Cheynet, J.-C. (επιμ.), *Le monde byzantin, II: L' Empire byzantin (641-1204)*, Παρίσι, 2006

Αφηγηματικές πηγές:

Σκυλίτζης: Thurn, J, (εκδ.), *Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum*, Βερολίνο και Νέα Υόρκη, 1973
 -νεοελλ. μετάφραση: *Ιωάννου Σκυλίτση Χρονογραφία*, μτφρ. Δ.Ι. Μούσουρας, Αθήνα, XXXX

- γαλλ. μετάφραση (B. Flusin) και χρήσιμα βοηθητικά σχόλια (J.-C. Cheynet):
Jean Skylitzès, Empereurs de Constantinople, Παρίσι, 2003
- Ψελλός: Michele Psello, *Imperatori di Bisanzio (Cronografia)*, τ. 1-2, εκδ. S. Impelizzeri, Μιλάνο, 1984
- νεοελλ. μετάφραση: Μιχαήλ Ψελλός, *Χρονογραφία*, τ. Α'-Β', μτφρ. Βρ. Καραλής, Αθήνα, 1992
- Ζωναράς: *Ioannis Zonarae Annales*, εκδ. M. Pinder, Βόννη, 1841-44
- νεοελλ. μετάφραση: Ιωάννης Ζωναράς, *Επιτομή Ιστοριών*, τ. Α'-Γ', μετφρ. Ι. Γρηγοριάδης, Αθήνα, 1996
- Λέων διάκονος: Λέων ο Διάκονος, *Ιστορία*, πρωτότυπο κείμενο και μετάφρ. του Β. Καραλή, Αθήνα, 2000
- Νομοθεσία:*
 Svoronos, N., *Les nouvelles des empereurs Macédoniens concernant la terre et les stratiotes*, Αθήνα, 1994

ΒΙΣ 601	Κώστας Μουστάκας	Οι πολιτικές και κοινωνικές διαστάσεις των θρησκευτικών διενέξεων στο Βυζάντιο (Π)
----------------	-------------------------	---

Το αντικείμενο του μαθήματος περιστρέφεται γύρω από τον προσδιορισμό και τη συζήτηση των κοινωνικών και πολιτικών διαστάσεων που εντοπίζονται στις θεολογικές και γενικότερα στις θρησκευτικές διαμάχες και αντιπαραθέσεις που χαρακτηρίζουν την ιστορία του Βυζαντίου από τις απαρχές μέχρι το τέλος. Ειδικότερα, επιδιώκεται η συσχέτιση της προβολής συγκεκριμένων θεολογικών απόψεων με επιμέρους ομάδες της κοινωνίας ή πολιτικές παρατάξεις, εντός του κατά περίπτωση ευρύτερου ιστορικού πλαισίου. Οι περιπτώσεις που εξετάζονται στο πλαίσιο της γενικότερης επισκόπησης του θέματος περιλαμβάνουν τις χριστολογικές έριδες της πρώιμης εποχής στο πλαίσιο της αναγκαιότητας για τη θέσπιση μίας "πολιτικής ορθοδοξίας", τις διαμάχες περί το μονοφυσιτισμό, την εικονομαχία, την αντιπαραθέση Βυζαντίου και παπικής εκκλησίας, τον Παυλικιανισμό, το Βογομιλισμό και τέλος τις συγκρούσεις της ύστερης εποχής (αρσενιτικό σχίσμα, ησυχαστική έριδα, αντιπαραθέση για το ζήτημα της ένωσης των εκκλησιών).

ΒΙΣ 375	Κώστας Μουστάκας	Χρησμολογία και εσχατολογία στη βυζαντινή ιστοριογραφία (Σ)
----------------	-------------------------	--

Με πυρήνα τα κυριότερα σχήματα της βυζαντινής εσχατολογικής παράδοσης, αλλά και της πολιτικής χρησμολογίας υπό τη στενότερη έννοια, η θεματική του σεμιναρίου επικεντρώνεται στον εντοπισμό και στην ανάλυση προφητικών και χρησμολογικών διηγήσεων που προκύπτουν κυρίως από ιστοριογραφικά κείμενα, με τελικό στόχο τη συζήτηση του μεταφυσικού ως παράγοντα ιστορικής αιτιότητας στην βυζαντινή ιστορική αντίληψη. Η ανάλυση των σχετικών διηγήσεων περιλαμβάνει τον προσδιορισμό των επιρροών υπό τις οποίες προκύπτουν αυτές, τα τυπολογικά χαρακτηριστικά τους, τις πολιτικές στοχεύσεις. Οι ιστορικοί και χρονογράφοι από τα κείμενα των οποίων αντλούνται σχετικά παραδείγματα περιλαμβάνουν την Συνέχεια του Θεοφάνη, τον

Ιωάννη Σκυλίτζη, Νικήτα Χωνιάτη, Γεώργιο Παχυμέρη, Νικηφόρο Γρηγορά, Ιωάννη Καντακουζηνό, Γεννάδιο, Δούκα, Κριτόβουλο, Χαλκοκονδύλη, Ψευδο-Φραντζή κ.ά.

Ιστορία Μέσων Χρόνων (IMX)

IMX 272	Αγλαΐα Κάσδαγλη	Εκκλησία και κοινωνία στη μεσαιωνική Δύση (II)
---------	-----------------	--

Τον 4^ο αιώνα μ.Χ. ο χριστιανισμός ήταν πια η κυρίαρχη θρησκεία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, μολονότι όλη η Ευρώπη δεν εκχριστιανίστηκε αμέσως, ούτε ομοιόμορφα. Σε όλους τους επόμενους αιώνες και ως το τέλος του μεσαιωνικού κόσμου, η θρησκεία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη ζωή και τις συνειδήσεις των ανθρώπων, υπό την ηγεσία της πανίσχυρης παπικής εκκλησίας, η οποία υπεισερχόταν σε όλα τα επίπεδα –πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και ιδεολογικό. Βασικές εκφάνσεις του θεσμού που θα εξεταστούν είναι ο ανταγωνισμός της κοσμικής εξουσίας με την εκκλησιαστική, η εκκλησία ως γαιοκτήμονας, η συμμετοχή της εκκλησίας στον κρατικό μηχανισμό, ο μοναχισμός, η εκκλησία ως φορέας για την ανάπτυξη της γνώσης, της μάθησης και της τέχνης, οι ιδεολογικές αναταραχές στους κόλπους της και οι αιρέσεις, καθώς και οι σχέσεις της χριστιανικής Ευρώπης με τις μη χριστιανικές εστίες μέσα στα όριά της. Έμφαση θα δοθεί στην ανάγνωση και τη συζήτηση πηγών.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θα πρέπει να αναζητηθεί σε γενικότερα βοηθήματα, όπως:

-Berstein S. και P. Milza. Από τη ρωμαϊκή Ιστορία στα ευρωπαϊκά κράτη. Ιστορία της Ευρώπης, τ. Α΄, μτφ. Α.Κ. Δημητρακόπουλος, Αθήνα (Αλεξάνδρεια) 1997.

-Le Goff 1993 J. Ο πολιτισμός της μεσαιωνικής Δύσης, αναθ. έκδ., μτφ. Ρ. Μπενβενίστε, Θεσσαλονίκη (Βάνιας) 1993.

-Μπενβενίστε Ρίκα. Από τους βαρβάρους στους μοντέρνους, Αθήνα (Πόλις) 2007.

-Nicholas D. Η εξέλιξη του μεσαιωνικού κόσμου, μτφ. Μ. Τζιαμτζή, Αθήνα (MIET) 1999.

IMX 344	Αγλαΐα Κάσδαγλη	Κοινωνικό φύλο στη μεσαιωνική Ευρώπη. Γυναικείες και ανδρικές δραστηριότητες (Σ)
---------	-----------------	--

Το θέμα του σεμιναρίου κινείται στο πλαίσιο της *έμφυλης* ιστορίας – της ιστορίας, δηλ που εξετάζει τα πράγματα δίνοντας έμφαση τόσο στους άντρες όσο και στις γυναίκες και στη δυναμική μεταξύ των δύο φύλων. Ως εισαγωγή θα συζητηθεί η ιστοριογραφία του κοινωνικού φύλου, και συγχρόνως οι φοιτητές-τριες θα αρχίσουν να διερευνούν στη βιβλιογραφία όψεις της κοινωνικής ζωής στη μεσαιωνική Δυτική Ευρώπη (π.χ. επαγγέλματα στην ύπαιθρο και στην πόλη, μοναστικός βίος, οικογένεια, λογοτεχνική παραγωγή, γαιοκτησία κ.ο.κ.). Κάθε φοιτητής-τρια θα καταλήξει στο θέμα που τον ενδιαφέρει και στη συνέχεια θα το επεξεργαστεί με επίκεντρο την έμφυλη διάστασή του. Έμφαση θα δοθεί στην αξιοποίηση σχετικών πηγών.

Η δυνατότητα κατανόησης της αγγλικής (ή άλλης ξένης) βιβλιογραφίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την παρακολούθηση του σεμιναρίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Για το θεωρητικό μέρος, βλ. πρώτα:

Αβδελά Ε., «Ιστορία των γυναικών, ιστορία του φύλου, φεμινιστική ιστορία: μεθοδολογικές διεργασίες και θεωρητικά ζητήματα μιας εικοσαετίας», Δίνη, φεμινιστικό περιοδικό, τ. 6 (1993) [=συντομευμένη πρώτη μορφή του παρακάτω]

Αβδελά Ε. - Α. Ψαρρά. «Ξαναγράφοντας το παρελθόν. Σύγχρονες διαδρομές της ιστορίας των γυναικών», εισαγωγή στο Σιωπηρές ιστορίες. Γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση, επιμ. Ε. Αβδελά - Α. Ψαρρά, Αθήνα (Αλεξάνδρεια) 1997, σελ. 15-119.

Ιστορία Νεοτέρων Χρόνων (INX)

INX 400	Εφη Αβδελά	Ιστορία και ιστορικοί τον 20ό αιώνα (Σ)
----------------	-------------------	--

Το σεμινάριο αποσκοπεί να εξοικειώσει τις φοιτήτριες και τους φοιτητές με το ιστορικό έργο που παρήγαγαν σημαντικοί ευρωπαίοι ιστορικοί του 20ού αιώνα στο πλαίσιο ιστοριογραφικών ρευμάτων, σχολών και τάσεων που διαμόρφωσαν τη σύγχρονη ιστοριογραφία. Επικεντρώνοντας στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, το σεμινάριο θα εστιάσει στις πολλαπλές συνομιλίες ανάμεσα στην ιστορία και τις κοινωνικές επιστήμες. Στις εργασίες οι φοιτήτριες και οι φοιτητές θα κληθούν να μελετήσουν συγκεκριμένες ιστορικές μελέτες και να τις τοποθετήσουν στο ιστοριογραφικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται.

INX 303	Χρήστος Λούκος	Έντυπο και Τυπογραφία στην Ελλάδα (19^{ος}-20^{ος} αιώνας) (Σ)
----------------	-----------------------	---

Στο σεμινάριο θα αναλυθούν βασικά θέματα σχετικά με την τυπογραφία και το έντυπο. Ενδεικτικά αναφέρονται μερικά από τα θέματα αυτά:

A. Τυπογραφία-τυπογράφοι

- Η κληρονομιά του Γουτεμβέργιου
- Τεχνολογική εξέλιξη τον 19ο και 20ό αιώνα
- Μικρά και μεγάλα τυπογραφεία
- Η πρωτεύουσα και οι επαρχιακές πόλεις
- Εργοδότες - εργαζόμενοι
- Συνθήκες εργασίας
- Κοινωνική θέση των τυπογράφων
- Αντιδράσεις στη νέα τεχνολογία.

B. Έντυπο

- Διαδικασία παραγωγής του: από το τυπογραφείο και το βιβλιοδετείο στο βιβλιοπωλείο και τον αναγνώστη
- Κατηγορίες εντύπων: βιβλία, φυλλάδια, εφημερίδες, κλπ.
- Βιβλιογραφίες, τιμοκατάλογοι βιβλιοπωλείων
- Η κυκλοφορία του εντύπου: μικρά και μεγάλα βιβλιοπωλεία, εκδοτικά συγκροτήματα.
- Το ελληνικό έντυπο στη διεθνή αγορά.

Γ. Η αμφισβήτηση της παραδοσιακής τυπογραφίας και του εντύπου

- Ηλεκτρονική τυπογραφία.
- Ηλεκτρονικό έντυπο.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

--Frederic Barbier, *Ιστορία του βιβλίου*, μετάφραση: Μαρία Παπαηλιάδη, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2001.

--Λουκία Δρούλια, *Η ιστορία του ελληνικού βιβλίου. Προσεγγίσεις και σύγχρονες κατευθύνσεις της έρευνας. Βιβλιογραφία των ελληνικών εργασιών (1965-2000)*, Αθήνα 2001.

--Αθηνά Ζηζοπούλου, «Τυπογράφοι και Εργάτες Τύπου στην Αθήνα τον 20ό αιώνα: Συγκρότηση και εξέλιξη ενός επαγγελματικού χώρου», διπλωματική εργασία στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Σύγχρονη Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία» του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Ρέθυμνο 2006.

--Φίλιππος Ηλιού, *Ελληνική Βιβλιογραφία του 19ου αιώνα, Βιβλία-Φυλλάδια*, τόμος πρώτος: 1801-1918, Αθήνα, ΕΛΙΑ, 1997.

--Ε.Χ. Κάσδαγλης, *Το αγλαότεχνο τυπογραφείο των αδελφών Ταρασόπουλου. Αφήγημα σε επάλληλους κύκλους με επίκεντρο το παλαιό τυπογραφείο*, Αθήνα, Άγρα, 1990.

--Χρήστος Λούκος, «Τυπογραφία και τυπογράφοι στο ελληνικό κράτος. Πρώτη προσέγγιση: Αθήνα, 1930-1990», *Μνήμων* 24 (2002) 307-326.

--Χρήστος Μανουσαρίδης, «Απ' το χειρόγραφο στο έντυπο», *Μνήμων* 20 (1998) 277-290+13 εικ.

INX 200	Σωκράτης Πετμεζάς	Το ελληνικό σοσιαλιστικό και εργατικό κίνημα (μέχρι τη δικτατορία του Μεταξά) (Π)
----------------	--------------------------	--

Θα εξεταστεί η πορεία συγκρότησης της εργατικής τάξης στις περιοχές που θα αποτελέσουν το σύγχρονο Ελληνικό κράτος (περίπου 1860-1936) καθώς και η πορεία διαμόρφωσης των πρώτων εργατικών συνδικαλιστικών οργανώσεων και της ΓΣΕΕ το 1918. Τέλος θα παρακολουθήσουμε την συγκρότηση των εργατικών πολιτικών οργανώσεων στο Ελληνικό κράτος και τις Οθωμανικές επαρχίες και την διαδικασία ενοποίησής τους, πάλι το 1918, στο ΣΕΚΕ (που μετονομάστηκε σε ΚΚΕ). Την ανάπτυξη και ενίσχυση του συνδικαλιστικού και πολιτικού κινήματος της εργατικής τάξης ως διεκδικητή της πολιτικής εξουσίας κατά τον μεσοπόλεμο θα ανακόψει προσωρινά η δικτατορία του Μεταξά.

INX 320	Σωκράτης Πετμεζάς	Θέματα κοινωνικής και πολιτισμικής ιστορίας της Οθωμανικής Ελλάδας κατά τον 18^ο αιώνα (Σ)
----------------	--------------------------	---

Θα αναπτυχθούν ζητήματα της κοινωνικής και πολιτισμικής ιστορίας των Οθωμανικών επαρχιών που σήμερα ανήκουν στο Ελληνικό Κράτος καθώς και ευρύτερα της Ιστορίας των χριστιανικών πληθυσμών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, από το 1700 περίπου μέχρι το 1821. Ιδιαίτερο βάρος θα δοθεί στην μελέτη : α) της ανάδειξης και ενίσχυσης εντός της χριστιανικής κοινότητας των πολιτικά κυρίαρχων ομάδων των Φαναριωτών, των εκκλησιαστικών αρχόντων και των προκρίτων· β) της επέκτασης του εμπορίου, της βιοτεχνίας και της ναυτιλίας προς όφελος της τάξης των χριστιανών εμπόρων· γ) της διάδοσης των τσιφλικιών και της ζωής των κατωτέρων κοινωνικών τάξεων στην ύπαιθρο και την πόλη· δ) της ανάπτυξης της παιδείας και των σχολείων καθώς και η του κινήματος του λεγόμενου νεοελληνικού Διαφωτισμού.

INX 245	Γιάννης Κοκκινάκης	Η αμερικάνικη κοινωνία στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα (Π)
----------------	---------------------------	--

Στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα λαμβάνουν χώρα στις Ηνωμένες Πολιτείες σημαντικοί μετασχηματισμοί. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση επεκτείνεται προς τη δύση ενσωματώνοντας γοργά αναπτυσσόμενες επικράτειες. Σχηματίζονται οι πρώτοι βιομηχανικοί πυρήνες και η αναγκαία τεχνική και θεσμική υποδομή για ένα ομοιογενή και αποδοτικό οικονομικό χώρο. Η εκδημοκρατικοποίηση της πολιτικής και η προώθηση της ιδιωτικής επιχείρησης, δύο εξελίξεις της ίδιας περιόδου, θα επηρεάσουν με διαφορετικό και άνισο τρόπο τις εξελίξεις. Οι αντιφάσεις της αμερικανικής ανάπτυξης – οι οποίες αναδεικνύονται π.χ. από τη διατήρηση του θεσμού της δουλείας- και οι

συνέπειές τους σε σημαντικές κοινωνικές ομάδες –συμπεριλαμβανομένων και των «Ινδιάνων»- οι αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου, η συγκρότηση των πολιτικών κομμάτων και των κινημάτων διαμαρτυρίας, οι προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής, αποτελούν μερικές από τις πτυχές της περιόδου που θα εξεταστούν στη διάρκεια της παράδοσης.

INX 201	Χρήστος Χατζηϊωσήφ	Ιστορία του Πανεπιστημίου στη Νεότερη Ελλάδα (Π)
--------------------	---------------------------	---

Το Πανεπιστήμιο είναι ένας σημαντικός θεσμός των σύγχρονων κοινωνιών. Στην Ευρώπη, τα διάφορα πανεπιστημιακά ιδρύματα της σύγχρονης εποχής οφείλουν κατά κανόνα τη σύστασή τους στην κυβερνητική πρωτοβουλία και αποτελούν έναν από τους κύριους κρατικούς θεσμούς, ο οποίος όμως καταστατικά τηρεί αποστάσεις από την πολιτική εξουσία. Αυτή η αντίφαση χαρακτηρίζει όλη τη φυσιογνωμία και τη λειτουργία του σύγχρονου Πανεπιστημίου. Με τη μορφή που εμφανίσθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα το Πανεπιστήμιο εξασφαλίζει την αναπαραγωγή της διάρθρωσης της κοινωνίας και των ιδεολογιών που τη νομιμοποιούν. Ταυτόχρονα η αρχή της ελευθερίας της διδασκαλίας και της έρευνας, την οποία προβάλλει, καθιστά το Πανεπιστήμιο έναν από τους κυριότερους δημόσιους χώρους μέσα στους οποίους μπορεί να ασκηθεί κριτική όχι μόνον στις κρατούσες επιστημινικές θεωρίες, αλλά και στην εκάστοτε ισχύουσα πολιτική και κοινωνική κατάσταση.

Η παρακολούθηση της ιστορίας του θεσμού του Πανεπιστημίου στην Ελλάδα – το πρώτο πανεπιστήμιο, αυτό της Αθήνας, ιδρύθηκε το 1837 – προσφέρει κατά συνέπεια μια καλή σκοπιά για μια συνολική θεώρηση της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας.

Διάρθρωση του μαθήματος

1. Γενική εισαγωγή στην ιστορία των πανεπιστημίων.
2. Η ίδρυση του Πανεπιστημίου της Αθήνας
3. Πανεπιστήμιο και εθνικό κράτος
4. Ποιοί οι πρώτοι φοιτητές
5. Το πανεπιστήμιο ως εστία αμφισβήτησης της πολιτικής εξουσίας 1862 – 1864
6. Πανεπιστήμιο και οι «ομογενείς»
7. Πρώτοι απολογισμοί και προσπάθειες μεταρρύθμισης της ανώτατης παιδείας 1880 – 1899.
8. Πανεπιστήμιο και κινητοποίηση των μικροαστών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα
9. «Εθνικός διχασμός» και εκκαθαρίσεις πανεπιστημιακών 1909 – 1924.
10. Τα νέα πανεπιστήμια, Σμύρνη και Θεσσαλονίκη

Τουρκολογία (ΤΟΥ)

ΤΟΥ 226	Αντώνης Αναστασόπουλος	Στρατός και πόλεμος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (Π)
----------------	-------------------------------	--

Στόχος του μαθήματος είναι να εξετάσουμε τη σημασία του στρατού και του πολέμου για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Σε αυτό το πλαίσιο θα δώσουμε έμφαση στην ανάλυση της δομής, οργάνωσης και λειτουργίας του οθωμανικού στρατού,

επισημαίνοντας την εξέλιξή του μέσα στο χρόνο σε συνάρτηση με αλλαγές που επέρχονται στην οργάνωση και αντίληψη του κράτους για το δικό του ρόλο και τη θέση του στο διεθνές περιβάλλον. Θα διερευνήσουμε επίσης τη σημασία της διεξαγωγής του πολέμου τόσο για την εδραίωση του οθωμανικού κράτους όσο και για την εσωτερική ισορροπία του, καθώς και τις επιπτώσεις που είχε ο πόλεμος για την οθωμανική κοινωνία και οικονομία, αλλά και για τη σταθερότητα της κυβερνώσας ελίτ.

Διάγραμμα μαθήματος

1^ο μάθημα: Εισαγωγικά – η σημασία του πολέμου για ένα κράτος

2^ο μάθημα: 14^{ος} αιώνας – η σημασία του ιερού πολέμου και των δυνάμεων των μπέηδων της μεθορίου

3^ο μάθημα: Η σημασία του πολέμου για τη διαδοχή στον οθωμανικό θρόνο – οθωμανικοί εμφύλιοι πόλεμοι

4^ο μάθημα: Δομή του οθωμανικού στρατού και πόλεμοι, 15^{ος}-17^{ος} αιώνας Α': Οι γενίτσαροι και τα στρατιωτικά σώματα της Πύλης

5^ο μάθημα: Δομή του οθωμανικού στρατού και πόλεμοι, 15^{ος}-17^{ος} αιώνας Β': Το τιμαριωτικό ιππικό: οι στρατιωτικές και διοικητικές λειτουργίες του

6^ο μάθημα: Δομή του οθωμανικού στρατού και πόλεμοι, 15^{ος}-17^{ος} αιώνας Γ': Ο στόλος και οι ναυτικοί πόλεμοι

7^ο μάθημα: Μετασχηματισμός του οθωμανικού στρατού τον 18^ο αιώνα – πόλεμοι

8^ο μάθημα: Οι γενίτσαροι και η συμμετοχή τους στην αστική ζωή (συντεχνίες, είσπραξη φόρων, επιγαμίες)

9^ο μάθημα: Η οικονομική πλευρά του πολέμου και οι επιπτώσεις του στην οθωμανική οικονομία

10^ο μάθημα: Στρατιωτική μεταρρύθμιση, β' μισό 18^{ου} αιώνα-1826 – πολιτικές επιπτώσεις

11^ο μάθημα: Ο οθωμανικός στρατός κατά τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα – ο στρατός ως φορέας πολιτικής αλλαγής: η Επανάσταση των Νεότουρκων

12^ο μάθημα: Προνεωτερικό κράτος, πόλεμος και στρατός με έμφαση στην περίπτωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

13^ο μάθημα: Επίμετρο: η εποχή του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ και ο στρατός στη Δημοκρατία της Τουρκίας

IAP 103	Marco Miotto	Ο Μωάμεθ και το Ισλάμ (II)
---------	--------------	----------------------------

Στόχος του μαθήματος είναι η ανάλυση και η μελέτη των απαρχών του Ισλάμ, της ίδρυσης του ισλαμικού κράτους και της σταδιοδρομίας του Μωάμεθ ως θρησκευτικού, πολιτικού και στρατιωτικού ηγέτη. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στις κοινωνικές δομές της προϊσλαμικής Αραβίας, στην αντίδραση της κοινωνίας αυτής στο μήνυμα και στη δράση του Μωάμεθ και στην διαμάχη που ακολούθησε. Η προσέγγιση στα θέματα αυτά θα είναι καθαρά ιστορικού χαρακτήρα, χωρίς να εισέλθει σε θρησκευσιολογικές αναλύσεις.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- The Cambridge History of Islam, I-II, Cambridge 1970.
- The Cambridge History of Islam, I-II, Cambridge 1977 (νέα έκδοση).
- C. Cahen, L'islam: des origines au debut de l'empire ottoman, Paris 1995 (1^η έκδοση 1958).

- F. Gabrieli, Presentation de Mahomet: texts de Mahomet par Ibn Ichak et autres auteurs, Paris 1965.
- F. E. Peters, Muhammad and the origins of Islam, Albany 1994.
- M. Rodinson, Muhammad: prophet of Islam, London 2002.
- Μ. Ροντινσόν, Μωάμεθ, Ηράκλειο 2006.
- W. M. Watt, Muhammad at Mecca, Oxford 1953.
- W. M. Watt, Muhammad at Medina, Oxford 1956.
- W. C. Brice (εκδότης), An historical atlas of Islam, Leiden 2002.
- D. Nicolle, Ιστορικός Άτλας του Ισλάμ, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2005.

IAP 348	Marco Miotto	Θέματα νεότερης και σύγχρονης ιστορίας των Αράβων (από τον 15 αιώνα μέχρι σήμερα) (Σ)
----------------	---------------------	--

Αντικείμενο του σεμιναρίου είναι η μελέτη και η ανάλυση διαφόρων θεμάτων της αραβοϊσλαμικής ιστορίας από τον 16^ο αιώνα μέχρι τις μέρες μας.

Η βιβλιογραφία θα δοθεί κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου, ανάλογα με τα θέματα που θα εξεταστούν και τις εργασίες που θα ανατεθούν.

Προϊστορική Αρχαιολογία (ΠΑΡ)

ΠΑΡ 179	Τρις Τζαχίλη	Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στο Αιγαίο και τη Μικρά Ασία (Π)
---------	--------------	--

Το κύριο θέμα του μαθήματος είναι το φαινόμενο της δημιουργίας των πρώτων άστεων στο Αιγαίο, στην ηπειρωτική Ελλάδα, στην Κρήτη και σε όμορες περιοχές όπως η Μικρά Ασία. Διερευνώνται οι τρόποι μετάβασης από τη νεολιθική κοινωνία στην εποχή του Χαλκού, οι συνθήκες που επέτρεψαν τη δημιουργία του φαινομένου, οι όροι υπό τους οποίους μπορούμε να αναφερθούμε σε πρωτο-αστικούς οικισμούς.

Στη συνέχεια αναλύονται οι οικισμοί κατά γεωγραφική περιοχή, τονίζονται οι διαφορές τους, η σχέση τους με την ύπαιθρο και οι εξωτερικές τους σχέσεις. Αναλύεται η μορφολογία των πόλεων, τα νεκροταφεία, τυχόν καλλιτεχνικές πραγματώσεις. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια να ενταχθεί το φαινόμενο στις γενικές εξελίξεις της Ανατολικής Μεσογείου.

ΠΑΡ 311	Τρις Τζαχίλη	Τεχνικές στο Αιγαίο της Εποχής του Χαλκού (Σ)
---------	--------------	---

Το θέμα της τεχνολογίας είναι κρίσιμο για την πορεία και τον χαρακτηρισμό μίας κοινωνίας. Με βάση τα αρχαιολογικά δεδομένα θα προσεγγίσουμε διάφορες τεχνικές (μεταλλουργία, υφαντική, λίθο, ξύλο, γεωργικές τεχνικές) και θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τα καινοτομικά τους χαρακτηριστικά.

ΠΑΡ 142	Νένα Γαλανίδου	Παλαιολιθική Τέχνη (Π)
---------	----------------	------------------------

Τα πρώτα δείγματα καλλιτεχνικής έκφρασης και εικονογραφίας χρονολογούνται στην Παλαιολιθική εποχή και οι πρώτοι δημιουργοί δεν ήταν άλλοι από τους εποχικά μετακινούμενους κυνηγούς - τροφосуλλέκτες. Στόχος του μαθήματος αυτού είναι η παρουσίαση, ανάλυση και ερμηνεία του φαινομένου που αποκαλείται 'Παλαιολιθική τέχνη' και που το συναντάμε στις παρειές των σπηλαίων (βραχογραφίες) και σε φορητά αντικείμενα στην Ευρώπη. Τι προκάλεσε τη γένεσή της, ποια ήταν τα χαρακτηριστικά της, τι ρόλο έπαιζε στη ζωή των Παλαιολιθικών κοινωνιών, ποιες είναι οι θεωρίες για την αποκωδικοποίηση της γλώσσας των συμβόλων της τέχνης αυτής;

Διάγραμμα μαθήματος

1. Εισαγωγή στην αρχαιολογία της Παλαιολιθικής εποχής. Ιστορικό των ανακαλύψεων. Είδη 'τέχνης'. Θεματογραφία. Τεχνικές.

Βραχογραφίες

2. Αλταμίρα και άλλα σπήλαια στην Ισπανία

3. Λασκώ και άλλα σπήλαια στη Γαλλία I

4. Σπήλαια στη Γαλλία II

5. Οι ανακαλύψεις τις δεκαετίας του '90: Chauvet και Cosquer

6. Σύγχρονες μέθοδοι τεκμηρίωσης, ανάλυσης και χρονολόγησης των βραχογραφιών. Προστασία και ανάδειξή τους. Το πρόβλημα των πλαστών.

7. Ερμηνείες της Παλαιολιθικής εικονογραφίας I

8. Ερμηνείες της Παλαιολιθικής εικονογραφίας II

9. Ερμηνείες της Παλαιολιθικής εικονογραφίας ΙΙΙ

Φορητή Τέχνη

10. Παλαιολιθικές Αφροδίτες και οι θεωρίες ερμηνείας τους

11. Άλλα είδη φορητής τέχνης

12. Παλαιολιθική τέχνη και κοινωνία. Αποδομώντας τις θεωρίες της ‘Παλαιολιθικής τέχνης’

13. Παλαιολιθική τέχνη και ευρύ κοινό – αναπαριστώντας τους δημιουργούς και τις συνθήκες δραστηριότητάς τους..

Κλασική Αρχαιολογία (ΚΑΡ)

ΚΑΡ 102	Νίκος Σταμπολίδης	Εισαγωγή και επισκόπηση στην Κλασική Αρχαιολογία (11^{ος} αι. π.Χ. έως τη ρωμαϊκή περίοδο) (ΙΙ)
--------------------	--------------------------	--

Διάγραμμα μαθημάτων

1. Τι είναι Αρχαιολογία - Όροι - Ανασκαφείς και Ανασκαφές
2. Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Απορρόφηση και θέσεις
3. Υπουργείο Πολιτισμού - Αρχαιολογική Υπηρεσία - Αρχαιολογικός Νόμος
4. Κλασική Αρχαιολογία. Χρονικά όρια - Χώροι - η Μεσόγειος
5. Έλληνες και άλλοι λαοί (12^{ος} - ύστερη αρχαιότητα)
6. Μητροπολιτική Ελλάδα - Νησιά - Αποικισμοί
7. Γεωμετρικά χρόνια - Κεραμική - Αρχιτεκτονική - Γλυπτική - Μικροτεχνία
8. Πρωτοαρχαϊκοί και αρχαϊκοί χρόνοι
9. Κλασικοί χρόνοι
10. Ελληνιστικοί χρόνοι
11. Ρωμαϊκοί χρόνοι

Ενδεικτικό Βιβλιογραφία

- Alcock S. A. and Osborne R. (eds), Classical archaeology, Oxford, 2007.
- Holscher T. (με τη συνεργασία των Barbara Borg [κ.ά.], μετάφραση Πάρις Παπαγεωργίου ; επιμέλεια Παυλίνα Καραναστάση), Κλασική αρχαιολογία: βασικές γνώσεις, Θεσσαλονίκη, 2005.
- Κοκκορού-Αλευρά Γ., Η τέχνη της αρχαίας Ελλάδας: σύντομη ιστορία (1050-50 π.Χ.), Αθήνα, 1995.
- Shanks M., Classical Archaeology of Greece: Experiences of the Discipline, New York, 1996.
- Whitley J., The archaeology of ancient Greece, Cambridge 2001.
- Σταμπολίδης Ν. (επιμ.), Πλόες: σχέσεις λαών της Μεσογείου. Από τη Σιδώνα στη Χουέλβα, Αθήνα 2003.
- Σταμπολίδης Ν. Καρέτσου Α. (επιμ.), Ανατολική Μεσόγειος, Ηράκλειο 1998.
- G. Markoe, Phoenicians, People of the past, London 2000.
- Aubet M.E., The Phoenicians and the West, Politics, Colonies and Trade, Cambridge 2001.
- La Mediterranée des Pheniciens de Tyr a Carthage 2007.

- Σταμπολίδης. Ν. Γιαννικουρή, Α, Το Αιγαίο στην Εποχή του Σιδήρου, Αθήνα 2004.
- Scheibler I., Ελληνική κεραμική, Παραγωγή, εμπόριο και χρήση των αρχαίων ελληνικών αγγείων, Αθήνα 1992.
- Cook R.M., Ελληνική αγγειογραφία, Αθήνα 1992.
- Spawforth A, Αρχαίοι ελληνικοί ναοί, Αθήνα 2006.
- Pollitt J.J. .. Η Τέχνη στην ελληνιστική εποχή, Αθήνα 1994.
- Guarducci M., Η ελληνική επιγραφική από τις απαρχές έως την ύστερη ρωμαϊκή αυτοκρατορική περίοδο, Αθήνα 2008.

ΚΑΡ 118	Ελένη Ζυμή	Ελληνική Αρχιτεκτονική: Ναοδομία και Οικιστική (1000-300 π.Χ.) (II)
----------------	-------------------	--

Στόχος του μαθήματος είναι η γνωριμία των φοιτητών με την αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική στο χρονικό ορίζοντα που εκτείνεται από το 1050 περίπου μέχρι το 300 π.Χ. Παρακολουθείται η εξέλιξη των διαφόρων ρυθμών της αρχιτεκτονικής και οι τύποι δημοσίων (ναών, ιερών, οχυρωματικών έργων) και ιδιωτικών (κατοικίας) οικοδομημάτων από τους Σκοτεινούς Αιώνες ως και την Κλασική περίοδο και ανιχνεύονται οι σχέσεις μεταξύ της αρχιτεκτονικής του Ελλαδικού χώρου και της αρχιτεκτονικής των περιφερειακών περιοχών του ελληνικού κόσμου, όπως της Ιωνίας και της νότιας Ιταλίας και Σικελίας, όπου ιδρύθηκαν ελληνικές αποικίες. Θίγονται επίσης θέματα πολεοδομίας και, παράλληλα, μελετώνται οικοδομήματα ειδικής χρήσης, όπως Γυμνάσια, Θέατρα και Στοές. Τα επιμέρους ζητήματα της ναοδομίας και της οικιστικής προσεγγίζονται μέσα από τη μελέτη των αρχαιολογικών καταλοίπων και τις μαρτυρίες των αρχαίων συγγραφέων.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Berve, H., Gruben, G., Hirmer, M.,** *Greek Temples, Theatres and Shrines*, London 1963.
- Coulton, J.J.,** *Ancient Greek architects at work. Problems of Structure and Design*, Ithaca N. York 1977.
- Coulton, J.J.,** *The architectural development of the Greek Stoa*, Oxford 1976.
- Dinsmoor, W.B.,** *The Architecture of Ancient Greece*³, London 1950.
- Gruben, G.,** *Ιερά και ναοί των αρχαίων Ελλήνων*. Μτφρ. Δ. Ακτσελή, Αθήνα 2000.
- Haselberger, L. (επιμ.),** *Appearance and Essence. Refinements of Classical Architecture: Curvature*, Philadelphia 1999.
- Lawrence, A.W., Tomlinson, R.A.,** *Greek Architecture*⁵, Yale 1996.
- Μπούρας, Χ.,** *Μαθήματα της Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής*. Πρώτος τόμος, Αθήνα 1980.
- Müller-Wiener, W.,** *Η Αρχιτεκτονική στην αρχαία Ελλάδα*. Μτφρ. Μπ. Σμιτ-Δούνα, Θεσσαλονίκη 1995.
- Robertson, D.S.,** *Greek and Roman Architecture*, Cambridge/N. York/Melbourne 1988.
- Rykwert, J.,** *The dancing column. On order in Architecture*, Cambridge, Massachusetts/London, England 1996.
- Hölscher, T.,** *Κλασική Αρχαιολογία. Βασικές Γνώσεις*, Μτφρ. Π. Παπαγεωργίου. Επιμ : Π. Καραναστάση, Θεσσαλονίκη 2005
- Wycherley, R.E.,** *How the Greeks built cities*², London 1962.

Αρχαίες Πηγές – Λεξικά

Βιτρούβιος, *De Architectura* I-X (δέκα βιβλία για την αρχιτεκτονική). Τόμοι 1,2. Μτφρ. Π. Λέφας, Α. Corso, Πλέθρον, Αθήνα 1997/8.

Παπαχατζής, Ν.Δ., *Παυσανίου Ελλάδος Περιήγησις*. Τόμοι 1-5, Αθήνα 1994.

Pollit, J.J., *The Art of Greece: Sources and Documents*, Cambridge 1990.

Τραυλός, Ι.Ν., Ορλάνδος, Α.Κ., *Λεξικόν αρχαίων αρχιτεκτονικών όρων*, Αθήνα 1986.

Τεχνική και δομικά υλικά

Κορρές, Μ., *Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα*, Αθήνα 1994.

Martin, R., *Manuel d'Architecture Grecque. I. Matériaux et Techniques*, Paris 1965.

Ορλάνδος, Α.Κ., *Τα υλικά δομής των αρχαίων Ελλήνων κατά τους Συγγραφείς, τας Επιγραφάς και τα Μνημεία. Τεύχος 1, Το Ξύλο και ο Πηλός*, Αθήνα 1955-56. Τεύχος 2, *Τα Μέταλλα, το Ελεφαντοστόν, τα Κονιάματα και οι Λίθοι*, Αθήνα 1958.

Οργάνωση οικοδομικών προγραμμάτων

Boersma, J., *Athenian Building Policy 562/1 – 405/4 BC*, Groningen 1970.

Burford, A., *Greek temple Builders at Epidauros*, Liverpool 1969.

Λαμπρινουδάκης, Β., *Οικοδομικά Προγράμματα στην αρχαία Αθήνα, 479-431 π.Χ.*, Αθήνα 1986

Αθήνα

Camp, J.M., *The Athenian Agora. Excavations in the Heart of Classical Athens*, London 1986.

Carpenter, R., *The Architects of the Parthenon*, Harmondsworth 1970.

Hurwit, J. M., *The Athenian Acropolis: History, Mythology, and Archaeology from the Neolithic Era to the Present*, Cambridge 1999.

Munn, M., *The defense of Attica; the Dema wall and the Boiotian war of 378-375 BC*, Berkeley 1993.

Τουρνικιώτης, Π. (επιμ.), *Ο Παρθενώνας και η ακτινοβολία του στα Νεώτερα χρόνια*, Αθήνα 1994.

Τραυλός, Ι., *Πολεοδομική Εξέλιξις των Αθηνών από των Προϊστορικών χρόνων μέχρι των αρχών του 19^{ου} αιώνο^ς*, Αθήνα 1993.

Travlos, I., *Pictorial Dictionary of Ancient Athens*, London 1971.

Κατοικία

Cahill, N., *Olynthus: household and city organization at Olynthus*, New Haven/London 2002.

Hoepfner, W. (επιμ.), *Ιστορία της Κατοικίας 5000 π.Χ.- 500 μ.Χ.* Μτφρ. Η. Τσιριγκάκης, Επιμ. Π. Αδάμ-Βελένη, Θεσσαλονίκη 2005.

Jones, J. E., "Town and country houses of Attica in Classical times" στο *Thorikos and the Laurion in Archaic and Classical Times*. Misc. Graeca 1 (1975) 63-136.

Nevett, L.C., *House and Society in the ancient Greek World*, Cambridge 2001.

Walter-Καρύδη, Ελ., *Το Ελληνικό Σπίτι: ο εξουγενισμός της κατοικίας στα υστεροκλασικά χρόνια*, Αθήνα 1996.

Οχυρώσεις

Lawrence, A.W., *Greek Aims in Fortification*, Oxford 1979.

Winter, F.E., *Greek Fortifications* (Journal of the Classical Association of Canada, suppl. Vol. IX) Toronto 1971.

KAP 108	Αντώνης Κοτσώνας	Απεικονίσεις του μύθου (II)
----------------	-------------------------	------------------------------------

Η παράδοση εξετάζει βασικά ζητήματα της απεικόνισης των μύθων στην αρχαία Ελλάδα. Πραγματεύεται τα χαρακτηριστικά και τη σημασία της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας και το ρόλο του μύθου στην αρχαία τέχνη. Μελετά την προέλευση, τη δημιουργία, την αποκρυστάλλωση και την ανανέωση των εικονογραφικών τύπων. Αναλύει βασικές αρχές της εικονογραφίας και της ανάγνωσης των παραστάσεων, παρουσιάζει εικονολογικές προσεγγίσεις και αναφέρεται στη σημασία και τους μετασχηματισμούς της απεικόνισης του μύθου από τις απαρχές της ως τη ρωμαϊκή περίοδο. Αναφέρεται τέλος συνοπτικά στην πρόσληψη των αρχαιοελληνικών μύθων από την τέχνη των μεσαιωνικών και νεώτερων χρόνων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ

- 1 Εισαγωγή στο μύθο
- 2 Μύθος: λόγος και εικόνα
- 3 Δημιουργία της μυθικής απεικόνισης
- 4 Βασικές αρχές της ανάγνωσης των μύθων (I)
- 5 Βασικές αρχές της ανάγνωσης των μύθων (II)
- 6 Ανανέωση της εικόνας
- 7 Προβλήματα στην ανάγνωση μυθικών παραστάσεων
- 8 Εικονολογικές προσεγγίσεις
- 9 Μύθος και πρόιμη ελληνική τέχνη
- 10 Μύθος και αρχαϊκή τέχνη
- 11 Ο μύθος στην κλασική και ελληνιστική τέχνη
- 12 Ελληνικοί μύθοι και ρωμαϊκή τέχνη
- 13 Οι ελληνικοί μύθοι μετά την αρχαιότητα

KAP 391	Αντώνης Κοτσώνας	Εικόνα και μύθος στην πρόιμη ελληνική τέχνη (Σ)
----------------	-------------------------	--

Η σχεδόν ολοκληρωτική εξαφάνιση της παραστατικής τέχνης στα τέλη της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. υπήρξε απότοκο της κατάρρευσης του ανακτορικού συστήματος. Η βαθμιαία επανεμφάνιση εικόνων καθώς και η δημιουργία αφηγηματικών και μυθολογικών σκηνών σε διάφορες μορφές τέχνης κατά το πρώτο μισό της πρώτης χιλιετίας π.Χ. αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που οδήγησε σε αυτό που ορισμένοι θεωρούν τη μεγαλύτερη επανάσταση στην ιστορία της τέχνης. Σκοπός του σεμιναρίου είναι η μελέτη της καλλιτεχνικής διάστασης του φαινομένου αλλά κυρίως η διερεύνηση της σημασίας του για τις πρόιμες ελληνικές κοινωνίες. Απεικονίσεις σε αρχαιολογικά ευρήματα από πηλό, μέταλλο και λίθο, προερχόμενες από διάφορες περιοχές του ελληνικού κόσμου θα εξετασθούν προκειμένου να αποσαφηνιστεί μια σειρά ζητημάτων, όπως ο χρόνος και ο τόπος εμφάνισης των απεικονίσεων αυτών, ο χαρακτήρας και η ερμηνεία τους, η προέλευση των εικονογραφικών τύπων, η σχέση των εικονιζόμενων σκηνών με τις

αφηγήσεις των ομηρικών επών και της ποίησης γενικότερα αλλά και ο ρόλος της εικόνας στο κοινωνικό της περιβάλλον και το ανασκαφικό της πλαίσιο.

Βυζαντινή Αρχαιολογία (ΒΑΡ)

ΒΑΡ 260	Όλγα Γκράτζιου	Εικονογραφημένα χειρόγραφα βιβλία (Π)
----------------	-----------------------	--

Ανάμεσα στο πλήθος των χειρόγραφων βιβλίων εκείνα που είναι εικονογραφημένα αποτελούν μια ιδιαίτερη, μικρή σχετικά, κατηγορία. Στην παράδοση αυτή θα εξεταστούν χειρόγραφα της κατηγορίας αυτής με σκοπό να αναδειχτούν πλευρές της κατασκευής τους, της ιδιαίτερης χρήσης για την οποία δημιουργήθηκαν και της σημασίας που έχουν για την καλύτερη κατανόηση της βυζαντινής τέχνης. Συγκεκριμένα θα εξεταστούν:

- Η υλική υπόσταση των εικονογραφημένων χειρογράφων: η γραφική ύλη, το πέρασμα από τον κύλινδρο στον κώδικα κατά την ύστερη αρχαιότητα, η κατασκευή του κώδικα.
- Τα παλαιότερα εικονογραφημένα βιβλία που έφθασαν ως τις μέρες μας.
- Κατηγορίες βιβλίων που συνήθιζαν να εικονογραφούν και οι ιδιαίτερες χρήσεις τους.
- Οι τρόποι με τους οποίους η εικόνα συμπληρώνει το κείμενο τόσο μέσα στη σελίδα του βιβλίου όσο και ως προς το περιεχόμενο.
- Οι δημιουργοί του εικονογραφημένου χειρογράφου: ο γραφέας, ο μικρογράφος και οι πληροφορίες που μας δίνουν τα ίδια τα χειρόγραφα για τον χαρακτήρα της δουλειάς τους.
- Με επιλεγμένα παραδείγματα θα παρουσιαστεί, τέλος, η ιστορία μερικών εικονογραφημένων βιβλίων και οι μεταβολές που υπέστησαν από την παρέμβαση διαδοχικών χρηστών τους μέσα στους αιώνες.

Βιβλία που δίνουν μια πρώτη εικόνα για τα περισσότερα από τα ζητήματα αυτά είναι: Herbert Hunger, *Ο κόσμος του βυζαντινού βιβλίου*, Αθήνα 1995
Γ.Γαλάβαρης, *Ζωγραφική βυζαντινών χειρογράφων*, [σειρά: *Ελληνική Τέχνη*], Αθήνα 1995

ΒΑΡ 327	Όλγα Γκράτζιου	Η εικονογράφηση της ιστορίας: το εικονογραφημένο χειρόγραφο της «Σύνοψης Ιστοριών» του Ιωάννη Σκυλίτση (Σ)
----------------	-----------------------	---

Στη βυζαντινή τέχνη εικονογραφούνται σπάνια ιστορικά θέματα. Ωστόσο έχει διασωθεί ως τις μέρες μας ένα χειρόγραφο που περιέχει ένα ιστορικό κείμενο, τη *Σύνοψιν Ιστοριών* που έγραψε στην Κωνσταντινούπολη τα πρώτα ίσως χρόνια του 12^{ου} αιώνα ο ιστορικός Ιωάννης Σκυλίτσης. Στο έργο του αυτό εξιστορεί τα γεγονότα ανάμεσα στο 811 και 1057. Ένα χειρόγραφο που φυλάσσεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Μαδρίτης περιέχει το κείμενο αυτό συμπληρωμένο με 547 εικόνες, οι οποίες εικονογραφούν σχολαστικά τα αφηγούμενα. Όπως είναι φυσικό η εικονογράφηση αυτή έχει απασχολήσει πολύ τους ιστορικούς του Βυζαντίου, εντούτοις ακόμη δεν έχουν

εξιχνιαστεί όλα τα μυστικά που κρύβει ένα τόσο πλούσιο υλικό. Στο σεμινάριο θα γνωρίσουμε όσο καλύτερα γίνεται το χειρόγραφο της Μαδρίτης, του οποίου κατέχουμε μια πανομοιότυπη έκδοση. Θα το έχουμε πρακτικά ολόκληρο μπροστά μας. Αρχικά θα εξετάσουμε τις περιπέτειες της έρευνάς του, ώσπου να υπάρξει μια συμφωνία των ερευνητών ότι γράφτηκε και εικονογραφήθηκε στη νότια Ιταλία κατά τον 12^ο αιώνα. Στη συνέχεια θα εμβαθύνουμε στους τρόπους με τους οποίους απεικονίζονται στο χειρόγραφο μια σειρά από ιστορικά γεγονότα. Θα μας απασχολήσει επίσης η σχέση του χειρογράφου αυτού με άλλα ελληνικά αλλά και λατινικά της Κάτω Ιταλίας που γράφτηκαν την ίδια εποχή.

Βασική βιβλιογραφία για την εικονογράφιση

A.Grabar – M.Manoussacas, *L'illustration du manuscrit de Skylitzes de la Bibliotheque Nationale de Madrid*, Βενετία 1979

V.Tsamakda, *The illustrated Chronicle of Ioannes Skylitzes in Madrid*, Leiden 2002

Πανομοιότυπη έκδοση με εισαγωγικά κείμενα: επιμέλεια Α.Τσελίκια, Αθήνα 2001, Εκδόσεις Μίλητος

BAP 118	Βίκη Φωσκόλου	Υστεροβυζαντινή τέχνη (II)
----------------	----------------------	-----------------------------------

Η τέχνη της υστεροβυζαντινής περιόδου (1204-1453) διακρίνεται για τις έντονες αντιθέσεις και τον πολύπλευρο χαρακτήρα της. Ενδεικτικό παράδειγμα της πολυμορφίας που χαρακτηρίζει την καλλιτεχνική δημιουργία της εποχής αποτελούν οι διαφορές που χωρίζουν την τέχνη των λατινοκρατούμενων περιοχών του νότιου ελλαδικού χώρου από αυτή των καλλιτεχνικών κέντρων της Κωνσταντινούπολης και της Θεσσαλονίκης. Συγχρόνως οι πληροφορίες που προσφέρουν οι πηγές και τα ίδια τα μνημεία για τις συνθήκες δημιουργίας τους, τους χορηγούς τους και το κοινό στο οποίο απευθύνονταν μας δίνουν τη δυνατότητα να προσεγγίσουμε και από άλλες πλευρές την καλλιτεχνική δημιουργία της περιόδου. Στο μάθημα θα εξεταστούν οι διάφορες εκφάνσεις της τέχνης δηλαδή η κοσμική και εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, μνημειακή ζωγραφική, χειρόγραφα και εικόνες, σε συνάρτηση με τις ιστορικές συνθήκες και το κοινωνικό περιβάλλον που δημιούργησε τις προϋποθέσεις γένεσής τους.

Στη συνέχεια προτείνονται κάποια τίτλοι για μια πρώτη επαφή με την τέχνη της περιόδου:

- Μ. Χατζηδάκης, «Η ύστερη βυζαντινή τέχνη 1204-1453», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. Θ', 423-458.
- Τζ. Λόουντεν, *Πρώιμη Χριστιανική και Βυζαντινή Τέχνη*, μτφρ Μ. Αγγελίδου, Αθήνα 1999, 349-424.
- Χ. Μπούρας, *Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα (Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα) 2001.
- *Byzantium Faith and Power (1261-1557)*, H.C. Evans (επι. επιμ.) κατάλογος έκθεσης, The Metropolitan Museum of Art, New York, Yale University Press, New Haven and London 2004.

BAP 345	Βίκη Φωσκόλου	Μυστράς (Σ)
----------------	----------------------	--------------------

Η υστεροβυζαντινή πόλη του Μυστρά, ένα από τα πληρέστερα σωζόμενα οικιστικά σύνολα της περιόδου, αποτελεί το αντικείμενο του σεμιναρίου.

Αρχικά θα εξετάσουμε το Μυστρά ως παράδειγμα πόλης αυτή της εποχής με όλα τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά του, δηλ. την οχύρωση, τις κατοικίες, τα διοικητικά κτήρια, τους ναούς και τα μοναστήρια, το σύστημα ύδρευσης κλπ.

Στη συνέχεια θα μελετήσουμε ξεχωριστά κάποια από τα σημαντικότερα μνημεία του, όπως τη Μητρόπολη, τη Μονή της Οδηγήτριας, την Παναγία Περίβλεπτο και το μοναστήρι της Παντάνασσας, μνημεία που τόσο αρχιτεκτονικά όσο και λόγω του γραπτού τους διακόσμου αποτελούν έργα κλειδιά για την μελέτη και κατανόηση της τέχνης της εποχής. Τέλος, θα θίξουμε γενικότερα θέματα, όπως οι επιγραφές & τα κτητορικά πορταίτα των ναών, μέσω των οποίων δίνεται η δυνατότητα να συνδεθεί η καλλιτεχνική παραγωγή της πόλης με τους δημιουργούς και τους αποδέκτες της.

Σε όσους ενδιαφέρονται να παρακολουθήσουν το σεμινάριο προτείνεται καταρχάς να συμβουλευτούν τον παρακάτω κατάλογο έκθεσης, όπου θα βρουν συγκεντρωμένη όλη την παλαιότερη σχετική βιβλιογραφία:

Η Πολιτεία του Μυστρά, Ωρες Βυζαντίου. Έργα και ημέρες στο Βυζάντιο. Κατάλογος έκθεσης Μυστράς Αύγουστος 2001- Ιανουάριος 2002, Υπουργείο Πολιτισμού – Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων- 5^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Αθήνα 2001.

BAP 371	Χριστίνα Τσιγωνάκη	Βυζαντινές Οχυρώσεις (Σ)
----------------	---------------------------	---------------------------------

Ήδη από την πρωτοβυζαντινή περίοδο τα οχυρωματικά έργα αποτελούσαν μαζί με τις εκκλησίες τα σημαντικότερα κτίσματα μιας πόλης. Στο σεμινάριο θα εξεταστούν συγκεκριμένα παραδείγματα οχυρώσεων πόλεων ή μεμονωμένων φρουριών από διαφορετικές επαρχίες της βυζαντινής αυτοκρατορίας, τα οποία χρονολογούνται από την πρωτοβυζαντινή έως την υστεροβυζαντινή περίοδο. Σκοπός του σεμιναρίου είναι μέσα από την μαρτυρία των μνημείων και των γραπτών πηγών (ιστορικών κειμένων, επιγραφών, νομοθεσίας) να αναδειχτεί η εξέλιξη της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής, καθώς και ο συσχετισμός των οχυρωματικών έργων όχι μόνο με τις αμυντικές ανάγκες αλλά και με τις εκάστοτε πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες.

Ιστορία Τέχνης της Δύσης (ΙΤΔ)

ΙΤΔ 126	Παναγιώτης Ιωάννου	Όψεις της Αναγέννησης (15^{ος} αιώνας) (Π)
----------------	---------------------------	---

Ύστερα από μια σύντομη επισκόπηση της καλλιτεχνικής γεωγραφίας της Αναγέννησης στην ιταλική χερσόνησο και στην υπόλοιπη Ευρώπη, προκειμένου να αναδειχθούν τα σημαντικότερα κέντρα και οι πλέον εξέχουσες καλλιτεχνικές προσωπικότητες, εξετάζονται επιμέρους κεντρικής σημασίας ζητήματα που σχετίζονται με το φαινόμενο της Αναγέννησης κατά τον 15^ο αιώνα. Έτσι, η παράδοση διαρθρώνεται στις ακόλουθες ενότητες:

- Κέντρα της Αναγέννησης του 15^{ου} αιώνα.
- Τέχνη «all'antica» και «ars nova»: η Αναγέννηση στην Ιταλία και η «πέραν των Άλπεων» Αναγέννηση. Ιδεαλισμός και ρεαλισμός.
- Η πόλη ως έργο τέχνης. Η ουμανιστική αυλή του Ουρμπίνο.
- «Artes liberales». Ο ρόλος και η θέση του καλλιτέχνη. Η συμβολή τού Leon Battista Alberti.
- Ουμανιστικές βάσεις της αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής.
- Τα αρχαία πρότυπα της γλυπτικής.
- Η προοπτική και η σημασία της.
- Παραγγελιοδότες, συλλέκτες, μαϊκήνες.
- Το έργο και ο θεατής.
- Περιφέρειες της Αναγέννησης και «ψευδοαναγέννηση».
- Πρώτες απόπειρες ιστορίας και θεωρίας της τέχνης

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Édouard Pommier, *L'invention de l'art dans l'Italie de la Renaissance*, Paris, Gallimard, 2006
- Erwin Panofsky, *Renaissance and renaissances in Western art*, Νέα Υόρκη, Harper & Row, 1960
- M. Baxandall, *Painting and Experience of 15th Century Italy*, Oxford University Press, 1980
- Rudolf Wittkower, *Architectural principles in the age of humanism*, Λονδίνο, Academy, 1973
- Bruce Cole, *The Renaissance artist at work from Pisano to Titian*, Νέα Υόρκη, Harper & Row, 1983
- Francis Ames-Lewis, *The Intellectual Life of the Early Renaissance Artist*, Yale University Press, 2000
- Phyllis Pray Bober, *Renaissance artists & antique sculpture a handbook of sources*, Oxford : Oxford University Press, 1986.
- Andre Chastel, *Renaissance italienne 1460-1500*, Παρίσι, Gallimard, 1999.
- Samuel Edgerton, *The Renaissance rediscovery of linear perspective*, Νέα Υόρκη, Basic Books, 1975
- Frederick Antal, *Florentine painting and its social background*, Λονδίνο, 1948, επανέκδοση: Νέα Υόρκη, Harper & Row, 1975
- Paul Philippot, *La peinture dans les anciens Pays-Bas. XVe-XVIe siècles*, Παρίσι, Flammarion, 1994
- Roberta J. M. Olson, *Italian Renaissance Sculpture*, Λονδίνο, Thames and Hudson, 1992

ΙΤΑ 397	Παναγιώτης Ιωάννου	Ιστορίες της Τέχνης (Σ)
---------	--------------------	-------------------------

Στο σεμινάριο εξετάζονται οι διάφορες ιστοριογραφικές προσεγγίσεις που επιχειρήθηκαν κατά τον 19^ο και, κυρίως, τον 20^ο αιώνα, επί της καλλιτεχνικής παραγωγής της Αναγέννησης και του Μπαρόκ. Με ιδιαίτερα παραδείγματα ανά περίπτωση, θα προβληθούν κομβικά σημεία της ιστορίας της ιστορίας της τέχνης, εντασσόμενα στο

πλαίσιο ευρύτερων ιστοριογραφικών τάσεων και αναζητήσεων, όπως η ιστορία της τέχνης του ρομαντισμού και του κλασικισμού, θετικισμός και ιστορία της τέχνης, η πρακτική των ειδημόνων, οι «επανεκτιμήσεις» και οι «ανακαλύψεις», η Σχολή της Βιέννης, οι μορφολογικές αναζητήσεις, η συμβολή του Ινστιτούτου Warburg, η εφαρμογή της μικροϊστορίας στη μελέτη της ιστορίας της τέχνης, κ.ά.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Udo Kultermann, *The history of art history*, Νέα Υόρκη, Abaris Books, 1993
- Lionello Venturi, *History of art criticism*, Νέα Υόρκη, Dutton, 1964
- Germain Bazin, *A concise history of art*, Λονδίνο, Thames and Hudson, 1962
- *Klassiker der Kunstgeschichte*, επιμέλεια Ulrich Pfisterer, Μόναχο, C.H.Beck, 2007
- *Art History and its Methods*, επιμέλεια Eric Fernie, Λονδίνο, Phaidon, 1995
- Michael Podro, *The Critical Historians of Art*, Νιου Χέιβεν και Λονδίνο, Yale University Press, 1981
- Donald Preziosi (ed.), *The art of art history: a critical anthology*, Οξφόρδη, Νέα Υόρκη, Oxford University Press, 1998
- Giovanni Romano, *Storie dell'arte*, Ρώμη, Donzelli, 1998
- Ferdinando Bologna, *La coscienza storica dell'arte d'Italia*, Τορίνο, UTET, 1982
- Hans Belting, *The end of the history of art?*, Σικάγο, University of Chicago Press, 1987
- Heinrich Wölfflin, *Βασικές έννοιες της Ιστορίας της Τέχνης* (μετφ. Φ. Κοκαβέσης), Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, 1992

ΙΤΑ 159	Τιτίνα Κορνέζου	Παρίσι-Ρώμη-Παρίσι: το έργο του Νικολά Πουσέν (1594-1665) (Π)
---------	-----------------	---

Αντικείμενο του μαθήματος αποτελεί η μελέτη του έργου του γάλλου ζωγράφου Νικολά Πουσέν. Με αφετηρία την προσωπική διαδρομή του ζωγράφου –από το Παρίσι στη Ρώμη στα μέσα της δεκαετίας του 1620 και από τη Ρώμη στο Παρίσι, κυρίως μετά το 1640– θα εξεταστεί η παραγωγή και η πρόσληψη της καλλιτεχνικής παραγωγής του μέσα στα ιστορικά και καλλιτεχνικά περιβάλλοντα των δύο αυτών πόλεων.

Η παράδοση περιλαμβάνει θέματα όπως: *παραγγελιοδότες και ζωγράφοι στη Ρώμη του Ουρβανού Η΄, η μελέτη της αρχαιότητας και ο κύκλος του Κασιάνο νταλ Πότσο, παγανιστικά θέματα και εκκλησιαστικά μυστήρια, ο Πουσέν στην υπηρεσία του Λουδοβίκου ΙΓ΄, γάλλοι παραγγελιοδότες και συλλέκτες στη δεκαετία του 1640-50, θεωρία και πρακτική της ζωγραφικής, τα τοπία του Πουσέν: πολιτικά μηνύματα και εικαστικές προτάσεις, η γαλλική Βασιλική Ακαδημία Ζωγραφικής και Γλυπτικής και το πρότυπο του ζωγράφου – φιλόσοφου.*

Η συστηματική ανάλυση των έργων τέχνης θα επιτρέψει επίσης την εξοικείωση των φοιτητών με ορισμένες από τις βασικές μεθόδους της ιστορίας της τέχνης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- BLUNT Anthony, *The paintings of Nicolas Poussin. A Critical Catalogue*, Οξφόρδη, Phaidon, 1966.

- CROPPER Elisabeth – DEMPSEY Charles, *Nicolas Poussin: Friendship and the Love for Painting*, Πρίνστον, Princeton University Press, 1996.
- FRIEDLAENDER Walter, *Nicolas Poussin. A new approach*, Νέα Υόρκη, 1968.
- OBERHÜBER Konrad, *Poussin, the Early Years in Rome. The Origins of French Classicism*, Οξφόρδη, Phaidon-Christie's, 1988.
- OLSON Todd, *Poussin and France: Painting, Humanism and the Politics of Style*, Νιου Χέιβεν-Λονδίνο, Yale University Press, 2002.
- SCOTT Katie -WARWICK Geneviève (επιμ.), *Commemorating Poussin. Reception and interpretation of the artist*, Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 1999.
- THUILLIER Jacques, *Nicolas Poussin*, Παρίσι, Flammarion, 1994.